

*Бишкек шаарындагы Т.Сатылганов
атындагы №69 окуу-тарбия комплекс-
гимназиясы*

***«Канча тил билсең,
ошончо дил билесиң»***

Аткаргандар: Майрамбекова Ардак Жыргалбековна 07.10.03

jyrgalbekovaardak07@gmail.com +996709827186

Макенова Арзыгүл Нурланбековна 21.07.04

arzyshmakenova@gmail.com +996777822647

Жетектеген: Рыскелдиева Атыркүл Зарлыковна

***«Канча тил билсең,
ошончо дил билесиң»***

Аткаргандар: Майрамбекова Ардак

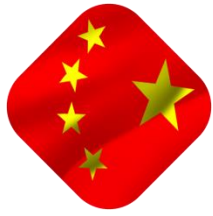
Макенова Арзыгүл

Жетектеген: Рыскелдиева Атыркүл Зарлыковна

План

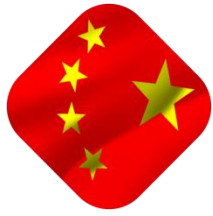
- *Долбоорду жазуу, коргоо боюнча аткарылган иштер*
- *Киришүү*
- *Долбоордун максаты*
- *Долбоордун милдети*
- *Долбоордун актуалдуулугу*
- *Долбоордун жаңычылдыгы*
- *Кытай тилинин тарыхы*
- *Кытай тилин өздөштүрүүнүн мааниси, максаты*
- *Чет тилдерди өз алдынча оңой, тез үйрөнүүнүн ыкмасы*
- *Чет тилдерди үйрөнүү тууралуу 7 кызыктуу факт*
- *Кытай тилин өздөштүрүүнүн альтернативдүү жолдору*
- *Долбоор бере турган натыйжа*
- *Жыйынтык*

Долбоорду жазуу, коргоо боюнча аткарылган иштер

- Долбоор жазуу үчүн маалымат булактары менен иш алып бардык.
- Долбоордо ар бир бөлүм боюнча изилдене турган иштин темалары так көрсөтүлгөн.
- Долбоордун негизинде окуучулар арасында анкета алынды.
- Долбоордун негизинде ОТКГ №69дун Кытайдын окуу жайларына тапшырган окуучулары менен маектешүү жүргүзүлдү.
- Маалымат булактары жалпы дискуссияда талкууланды жана системаланды.

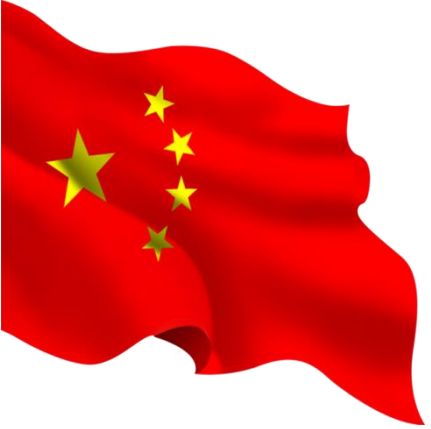

Киришүү

Учурда тил үйрөнүү, эне тилин билүү менен бирге бир же бир канча чет тилди да билүү маанилүү болуп калды. Анткени, күн санап өзгөргөн жашоо- турмуш шарттары, иш табуу мүмкүнчүлүгү, иш ээлеринин же фирманын талаптары, ал жерде иштегиси келгендерден адистигинен башка да, компьютерди колдоно алуу менен бирге бир канча тил билүүсүн шарттайт. Бара-бара ааламдашуу процессинде башка тилди билбей туруп, ишинде толук ийгиликтүү болуу мүмкүн эместей сезилет.

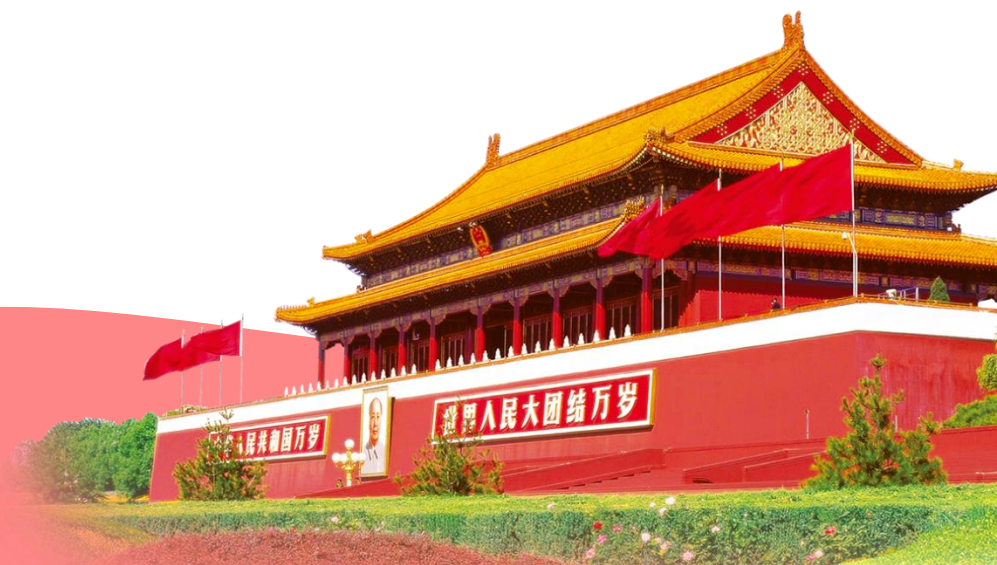
Көп учурда чет тилин үйрөнүү ал тилди сүйлөгөндөр менен сүйлөшө алуу, пикир алмашуу үчүн гана керек деген сыяктуу туура эмес жана тар көз караштар бар. Бирок, чет тили ал элдин маданиятынын айрылгыс бир бөлүгү жана тил үйрөнүү менен бирге ал элдин маданиятын да үйрөнүү мүмкүнчүлүгүн эске алуу маанилүү. Өлкөбүзгө жыл сайын эс алуу, элибиздин маданиятын, жашоо-шартын таанып- билүү, окуу, иштөө, иш жерин ачуу, социологиялык же башка тармактарда изилдөө жүргүзүү максатында келген чет элдик жарандардын саны арбууда. Албетте, алар менен соода- сатык, биргелешип иштөө, билим алуу ж.б. сырттан алган билимдерин Ата Мекенинде пайдалануу максаттарда пикир алышууга туура келет. Муну менен бирге жаштар келечекте жакынкы же алыскы чет өлкөлөргө барып, окуп , билим алууну же иштөөнү каалашат. Бара турган өлкөнүн элинин сүйлөгөн тилин билүү жашоодо көп нерсени жеңилдетет.

Долбоордун максаты

- Кытай тилин өздөштүрүүнүн маанилүүлүгүн көрсөтүү.*
- Кытай тилди өздөштүрүүнүн негизги себептерин белгилөө.*
- Кытай тилин өз алдынча өздөштүрүүнүн ыкмаларын кароо.*
- Окуучуларга кытай тилин өздөштүрүүдө альтернативдүү, жеңил жолдорун сунуштоо.*

Долбоордун милдети

- Мектеп окуучуларынын кытай тили сабагында колдонулуучу кызыктуу, оңой, эффективдүү ыкмаларды жана каражаттарды иштеп чыгуу.
- Кытай тили сабагын окутуу процессинде окуучулардын кытай тилине болгон оң көз карашын калыптандыруу, ой-пикир алышып, жыйынтык чыгаруу.
- Кытай тили багытында ийгиликке жетишкен инсандар менен маек уюштуруп, окуучуларга аларды мисал катары көрсөтүү.
- Эң негизгиси - кытай тилин сүйүүгө, өздөштүрүүгө чакыруу.

Долбоордун актуалдуулугу

Чет тилдерин үйрөнүү, көнүмүш ой жүгүртүүдөн чыгып, күндөлүк жашоого башкача көз караш кароого жардам берип, адамга жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачат.

Кытайча үйрөнүү татаал, бирок өз жемишин берет. Азыркы мезгилде Кытай Эл Республикасынын экономикасы тездик менен өнүгүп, дүйнөдө кадыр-баркы жогорулап, аны менен катар өз тилин жана маданиятын жайылтып жатат. Буга байланыштуу кытай тилин үйрөнүүнү самаган жаштардын саны да өстү.

Башка тилди үйрөнүү аркылуу ал элдин ар тараптуу : билим, экономика ж.б . өсүштөрүн окуп-үйрөнүп, өз мекенибизге алып келүүгө, мекенибиздин гүлдөп-өсүшүнө салым кошуу керектигин окуучулардын, жаштардын аң-сезимине калыптандыруу.

“Кытай бул - мүмкүнчүлүктөр өлкөсү”

Котормочу – бул бир тилден экинчи тилге сабаттуу жана так которуу тармагындагы бир гана кесипкөй адам эмес. Бул - эки элди, эки маданиятты байланыштыруучу КӨПҮРӨ.

Котормочунун иши – бул дайыма жаңы ачылыштар жана кызык адамдар менен таанышуу. Бүгүнкү күндө котормочу дүйнөдөгү эң талап кылынган кесиптердин бири. Өзгөчө, эгерде мындай адис кыргыз, орус, кытай жана англис тилин мыкты билген болсо, учурдун мыкты адиси болуп эсептелет.

Долбоордун жаңычылдыгы

- Бул долбоордун алкагында, жаш муундардын кытай тилин өздөштүрүү боюнча сабаттуулугу жогорулайт.
- Долбоордун алкагында, өсүп келе жаткан муундар чет тилдин азыркы коомдогу маанилүүлүгүн түшүнүшөт.
- Долбоордун негизинде, "Алдыга койгон максатыма жетүү үчүн кытай тилдин кереги барбы же жокпу?" - деген суроого жооп беришет.

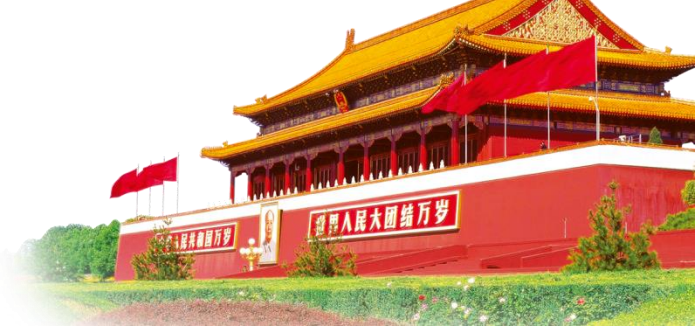
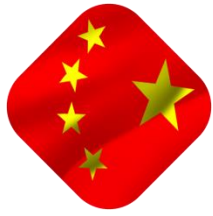
Кытай тилинин тарыхы

Кытай тили — кытайлардын тили; КЭРдин расмий тили. Тибет тилдеринин тобуна кирет.

Кытай тилинде Тайвань, Сингапур, Индонезия, Лаос, Вьетнам, Бирма, Таиланд, Малайзия кытайлары сүйлөшөт.

Кытай тили 7 негизги диалектилик топко бөлүнөт: түндүк, у, сян, гань, хакка, юэ, минь. Диалектилеринде тыбыштык айырма чоң болгондуктан, алардын өкүлдөрү бири-бирин түшүнүүсү кыйын же түшүнүшпөйт. Бирок диалектилердин грамматикалык түзүлүшү, негизги курамы бир. Байыркы кытай жазма даректери б.з.ч 2-миң жылдыктын 2-жарымында пайда болгон деп болжолдонот. Байыркы адабий эстелиги — «Шудзинг» («Тарых китеби») жана «Шидзинг» («Ыр китеби»). Байыркы кытай адабий тили (веньян) ошол кездеги диалектилердин негизинде түзүлгөн. Ал ар кандай өзгөртүүлөр менен 20-кылымга чейин колдонулган.

Биздин замандын 1-миң жылдыгынын башында жазма тилдин жаңы үлгүсү — байхуа (жөнөкөй, түшүнүктүү тил) пайда болгон. Байхуа жалпы элдик кытай тилине негиз болуп, путунхуа (жалпыга түшүнүктүү тил) аталган. 20-кылымдын 1-жарымында путунхуа веньянды сүрүп чыгарып, кытайдын улуттук адабий тилине айланган. Анын фонетикалык нормасы катары Пекин говору алынган. Байхуанын колдонулушу менен кытай тилинде эки муундуу сөздөр көбөйгөн жана сөз, форма жасоочу аффикстер, жөнөкөй муундуу сөздөр пайда болгон. Путунхуада 414 муун, 4 түрдүү тон бар; ар бир муун 2ден 4кө чейинки вариантка ээ. Кытай тилинде башка тилдерден түз кабыл алуу болбосо да, семантика, калька жолу менен кабыл алуу ыгы колдонулат. Аффикстери анча көп эмес, алар агглютинация жолу менен жалганат. Кытай тили БУУнун расмий жана жумушчу тилдеринин бири болуп эсептелет. Жазуусуна иероглифтер пайдаланылат.

Кытай тилин өздөштүрүүнүн максаты, мааниси

1. Кытай тили - жумуш үчүн

Кытай тилин окуган окуучулардын көбү жумуш үчүн окугандар. Алар экиге бөлүнөт: кытай тилин жакшы өздөштүргөндөр; кытай тилин өздөштүрүүнү каалагандар.

Алардын көздөгөн максаты:

- кытай тилдүү өнөктөштөр менен кытай тилинде маектешүү;
- иш сапарда эркин сүйлөө;
- өнөктөштөр же кардарлар менен иш кагаздарын жазуу;
- презентацияларды кытай тилинде жактоо;
- эл аралык конференция, тренингдерге катышуу ж.б.

2. Кытай тили - мектепке, ЖОЖдо билим алуу үчүн

- мектептин, университеттин программасынын алкагында билим алуу;
- зачёт, экзамендерди жакшы тапшыруу;
- билим деңгээлин жогорулатуу, мектеп, университет программасынан сырткары маалымат алуу ж.у.с.

3. Кытай тили - саякат үчүн

Кытай тилин өздөштүрүүнүн белгилүү максаттарынын бири. Мында, саякат ыңгайлуу болуу үчүн кытай тилин өздөштүрүшөт.

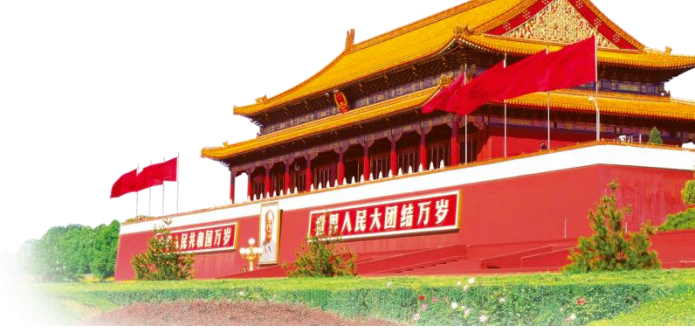
4. Кытай тили – «өзүм үчүн»

- чет өлкөдө жашаган туугандары менен эркин маектешүү;
- чет өлкөлүк достор менен маектешүү;
- кытай тилинде кино көрүп, китеп окуу;
- эс- тутумду машыктыруу;

5. Кытай тили - чет өлкөдө жашоо үчүн

- жашаган жериң алмашкандан кийин өзүңдү ыңгайлуу сезүү;
- отурукташкан жерден жумуш издөө;
- маданият, тарыхын үйрөнүп, адаптация болуу.

6. Кытай тили - ЖОЖго тапшыруу, сертификат алуу үчүн

ҮСТ, HSK, HSKK, ВСТ, HNK

- Кытайдын окуу жайына тапшыруу;
- билим деңгээлин текшерүү;
- эл аралык компанияларга жумушка орношуу.

Чет тилдерди өз алдынча оңой-тез үйрөнүүнүн ыкмасы

1. Үйрөнүүнү каалаган тилиңизди сүйүп, кызыгыңыз. Каалоо эң биринчи орунда туруусу кажет.
2. Кайсы гана тилди үйрөнгүңүз келбесин, баары туура жана так, үндү бийик чыгарып окуудан башталат. Бул үчүн бир нече тамгалардын чогуу турганда кандай окулары тууралуу “эрежелерди” билип алганыңыз оң.
3. Туура окууну үйрөнүп алган соң ошол чет тилинде жазылган аңгеме, жомок китеп сатып алып күнүнө үнүңүздү бийик чыгарып 15–20 мүнөт китеп окуңуз.
4. Китеп окуп жатканда, билбеген сөздөрдүн котормосун сөздүктөн издеп таап, туура окулушун транскрипттен үйрөнүп, 5–6 жолу үндү бийик чыгарып кайталоо менен мээңиздеги “сөздүк байлыгыңызга” жазып коюңуз. Ушул эле ыкма менен бара-бара сөздөрүңүздүн курамы көбөйгөн соң сүйлөмдөрдү которуңуз.

5. Атайын жаңы сөздөрдү сүйлөмү менен жазып жүрчү “Чөнтөк дептериңиз” ар дайым жаныңызда болсун. Эсиңизде болсун, сөздөрдү сүйлөм түзбөй жаттоо эч кандай жыйынтык бербейт. Анткени чачыранды эле жатталган сөздөр 1 жумадан кийин эстен чыгып калат. Күн сайын жаңы теманы өздөштүрүүгө ашыкпай, эскини кайталай жүрүңүз. Америкалык окумуштуулардын изилдөөлөрүнө таянсак, мындай ыкма жаңы үйрөнгөн сөздөрдү жакшы эске тутууга жана түшүнүүгө жардам берет.

6. Анан, албетте, сиз үйрөнүп жаткан тилде сүйлөгөн чет элдиктер менен тез-тез практика кылып, ар түрдүү темаларда пикир алмашып сүйлөшүп жүрүү эң мыкты жыйынтыктарды берет.

7. Андан сырткары, үйрөнүп жаткан тилиңизде сүйлөгөн кино, мультфилмдерди күн сайын алгач субтитр менен кийинчерээк котормо тексти жок да көрүп, түшүнүүгө аракет кылыңыз. Ошол тилде радио угуп, ырларды жаттаңыз жана ырдап жүрүңүз.

8. Канча көп тил билсеңиз, ошончо жаңы адам болоруңузду билип коюңуз.

9. Сизди курчап турган дүйнөдөгү предметтердин атын үйрөнүүдөн баштаңыз.

10. Тил үйрөнүүнү эч убак грамматикадан баштабай, практикадан сүйлөшүүдөн баштаңыз.

11. Үйрөнүп жаткан тилди колдонуучу өлкөнүн маданиятына, тарыхына, инсандарына кызыгып, алар тууралуу көп маалымат окуп чыгыңыз.

12. Ката кетирбей туруп, ал катаны сезбей, түшүнбөй туруп тилди үйрөнүү мүмкүн эмес. Ал тилде туура сүйлөөгө мажбур эмессиз, андыктан ката кетирүүдөн коркпоңуз. Эң негизгиси кайсы жерден, кандай ката кетиргениңизди эстеп калуу, аны кайталабоо сиз үчүн маанилүү.

13. Интернеттеги мүмкүнчүлүктөрдү, мобилдик программаларды колдонуңуз. Учурда чет тилдерди үйрөнүү боюнча көптөгөн программалар иштелип чыккан. Өзүңүзгө ыңгайлуусун тандап иштеңиз.

14. Эң маанилүүсү, 3 ай катуу аракет кылып чет тилин үйрөнүп, андан соң 9 ай аракетинизди токтотуп койгондон көрө, күнүнө жарым саатыңызды тил үйрөнүүгө арнаганга көнүп алсаңыз- бул ыкма эң эффективдүү болот. Болбосо, ушунча жасалган аракет текке кетип узак аралыкта мурда үйрөнгөн сөздөрдү, эрежелерди унутуп каласыз!

Чет тилдерди үйрөнүү тууралуу 7 кызыктуу факт

Факт 1.

Жер жүзүнүн 75% жашоочулары бирден көп тил билишет. Чет тил катары үйрөнүүлүүчү эң белгилүү тил, албетте, англис тили. Дээрлик ушундай эле каалоо менен элдер кытай жана испан тилдерин да үйрөнүшөт.

Факт 2.

Ашыкча бай сөздүк запасынын зарылчылыгы деле жок. Чет тилинде бар болгону 3000 сөздү жакшы өздөштүрүү сизге баарлашканда бирөөлөрдү кеңири түшүнгөнгө жана өз оюңузду кыйналбастан баяндап бергенге жетиштүү боло алат.

Факт 3.

Эң таанымал(популярдуу) тил. Эң кеңири тараган сүйлөшүү тили-бул кытай тилинин мандарин диалекти. Бул тилде 1 миллиарддан ашык адам сүйлөшөт. Андыктан мааниси бар иероглифтерди үйрөнүүгө убакыт келип жетти.

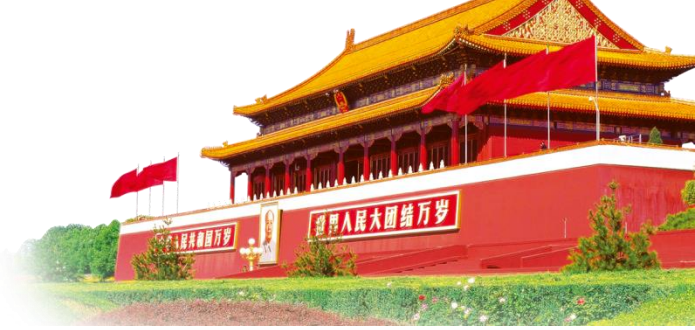
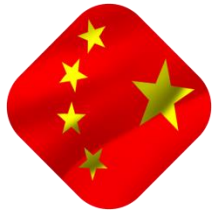
Факт 4.

Жаш балдар бир эле убакытта бир нече тилдерди өздөштүрө алышат. Чет тилдерди балалык чактан үйрөнүү - бул аябай акылдуу чечим болуп саналат. Жаш балдар бир эле мезгилде бир нече чет тилин үйрөнүүгө жөндөмү бар жана ошол тил колдонулган коомдо бат эле туура сүйлөп кете беришет. 4 тилди бир убакытта үйрөнүүнү жаш балдардын мүмкүнчүлүгүнүн максимум деңгээли иретинде сунушташат. Идеалдуу вариант катары- биринчи өзүнүн эне тили жана экинчи чет тилин үйрөтсө болот.

Факт 5.

Чет тил билгендигиңиз айлык акыңызды көбөйтөт. Чет тилдерди үйрөнүү бир гана жаңы тааныштарды арттырууга эмес ошол эле учурда финансылык абалыңызды да жакшыртууга жардам бере алат. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, чет тилин мыкты өздөштүргөн адамдар башкаларга караганда 15–30% көбүрөөк айлык акы алышат.

Факт 6.

Жаңы сөздөрдү эстеп калуу менен сиз өз мээңизге кам көрөсүз. Тилдин грамматикалык структурасын өздөштүрүү кроссворд таап, табышмактардын жандырмагын издегендей эле пайдалуу көнүгүү боло алат. Кандай гана жаш куракта болбосун, чет тилдерди үйрөнүү Альцгеймер ооруусунун алдын алат жана эс- тутумдун, көңүл буруунун деңгээлин жакшыртат.

Факт 7.

Чет тилдерин үйрөнүү музыкалык угууну жакшыртат. Адамдын музыкалык чыгармаларды кабылдоо жөндөмдүүлүгү белгилүү деңгээлде чет тилин үйрөнгөндүгү себебинен жакшыруусу мүмкүн. Анткени бизге жат болгон чет тилдерди алардын сүйлөө речин, акцентин угуу жөндөмдүүлүгүбүздү арттыруу менен гана үйрөнө алабыз да.

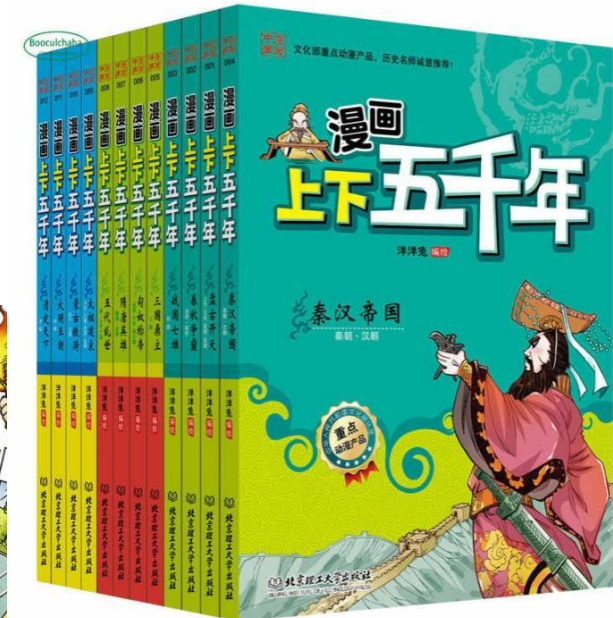

Кытай тилин үйрөнүүнүн альтернативдүү жолдору

- Түркүн түстүү китептерди окуу (манга, комикс)

Бул ыкма жаш балдардын кытай тилине болгон кызыгуусун арттырат. Кытай тилин гана окуп тим болбостон, визуализациясы, ой жүгүртүүсү өсөт. Китептерге анализ жүргүзөт.

- Кытай тилинде кино жана мультфильмдерди көрүү Алгач кинону субтитри менен көрүп, андан кийин кытай тилинде гана көргөн эффективдүү. Тасмаларды көргөндө кулак жатыгып, сөздөрдүн айтылыштары жаттап калуу жеңил.

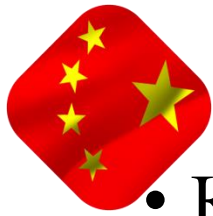

- Класстын ичин кытай тилинде атоо

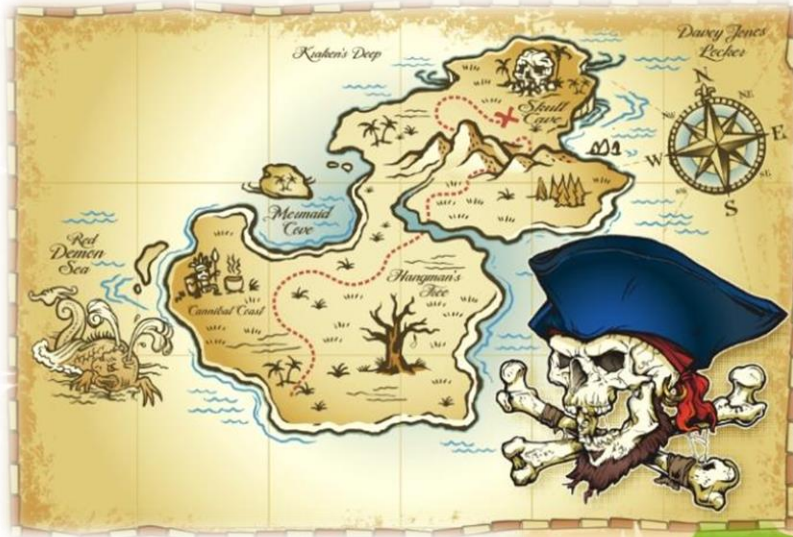
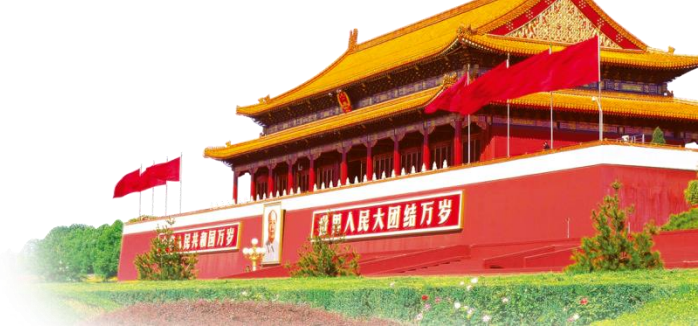
Кытай тили кабинеттериндеги буюмдарга кытайча аталыштарын чаптап коюу. Өз алдынча өздөштүрүп жаткан болсоңуз, бөлмөнүздөгү буюмдарыңыздарга чаптап коюу дагы пайдалуу.

- Квест оюндарын уюштуруу

Өтүлгөн материалды бышыктоо үчүн кызыктуу оюндарды уюштуруу. Квест түрүндөгү оюндар кызыктуу болуп, эффективдүү болот.

Долбоор бере турган натыйжа

- Окуучулардын кытай тилин өздөштүрүү боюнча көз караштары кеңейет жана калыптанат.
- Кытай тилин эле эмес, чет тилдерин өздөштүрүүгө болгон сүйүүсү артат.
- Чет тилдеринин адамдын күнүмдүк жашоосундагы ролун түшүнүшөт.
- Чет тилдерин өздөштүрүү менен бийиктиктерди багынта аларына күбө болушат.
- Биз киргизген сунуштоолор менен кытай тилин өздөштүрүү бир аз болсо да жеңил болоруна ишенебиз.

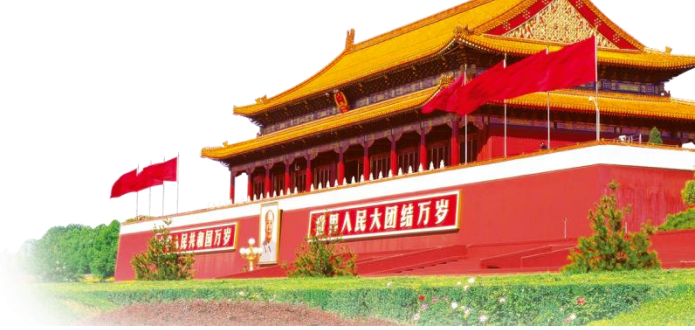
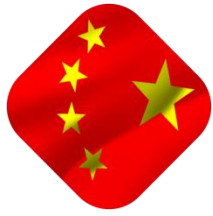

Жыйынтык

«Канча тил билсең, ошончо дил билесин» дегендей, азыркы ааламдашуу доорунда көп тил билүү учурдун талабы. Мындан улам, учурда жаштар бир эмес, бир нече чет тилдерин үйрөнүүгө далаалаттанууда. Дал ушул көп маданияттуу дүйнөдө тилдердин биримдигинен биз кытай тилинин тарыхын; кытай тилин өздөштүрүүнүн жолдорун; кытай тилин өздөштүрүүнүн маанисин, максатын бул долбоордо карадык.

«Татаал же оңой нерсени жасоого болот, болгону өтө татаал нерсе бир аз убакыт алат»

Кытай тилин өздөштүрүү татаал, бирок өз жемишин берет. Тил-ишенимсиз дос. Бир аз көңүл бөлбөй койсок, таштай качат. Ошон үчүн, аны унутта калтырбай, ар дайым пайдаланып, колдон келсе өнүктүрүп-өстүрүп, байытып отуруу керек. Барды сактай жана таптай билүүнүн өзү акылдуулук. Жылдап тер төгүп, мээнет кылып үйрөнгөн тилиңди эс- тутумдан өчүрүп салуу - узак убакытта кыйналып курган мунараны ураткандай эле кесирлик.

«Кайда барар багытын билбеген кемеге эч бир шамал жардам бере албайт.»

Кытай тилин өздөштүрүүнүн алдында алдыга белгилүү бир максатты коюп окуу жакшы жыйынтык берет.

Бул долбоордук иште кытай тилин өздөштүрүүнүн оңой, альтернативдүү жолдорун сунушталды. Келечекте мектеп окуучуларын окутууда жардамын тийгизет деген чоң ишенимдебиз.

Эң негизгиси, жаңы тил менен алек болуп жатып, эне тилди кароосуз калтырбаш керек. Эне тилибизди аздектейли, асырайлы, даңазалайлы. Башка тилди, балким, бир-эки жылда мыкты үйрөнсөң болот, бирок эне тилди өмүр бою өздөштүрөсүң.

*Көңүл бурганыңыздар үчүн
рахмат!*